

Illustratie: Frank Dam

“Oude, vuile jood!”

Het meest omstreden woord in Van Dale

In het 150-jarige bestaan van Van Dale was er soms heibel over mogelijk beledigende termen in het woordenboek. Vooral de Joodse gemeenschap protesteerde geregeld. Van Dale zei niet te zwichten – maar deed dat stiekem toch.

EWOUDE SANDERS

Eind 1970 werd dr. Cornelis Kruyskamp, indertijd de bewerker van de grote Van Dale, voor het gerecht gedaagd. In een kort geding eiste ene H. Boekdrukker uit Voorburg dat in de niet-verkochte exemplaren van Van Dale de bladzijde met het woord *jood* zou worden vervangen. Boekdrukker voelde zich persoonlijk gekrenkt doordat Van Dale bij *jood* schreef: “vaak als smaadnaam of scheldwoord gebezigd”. De voorbeeldzin luidde “oude, vuile jood!” Bovendien vermeldde Van Dale dat *jood* overdrachtelijk werd gebruikt voor “woekeraar, afzetter, bedrieger”. Bij deze betekenis

luidde de voorbeeldzin: “Ik zou bij zo’n jood niet willen kopen.”

Kruyskamp was verontwaardigd over deze kritiek. Tegen *NRC Handelsblad* zei hij destijds: “Men kan een woordenboek er toch niet aansprakelijk voor stellen dat het woord *jood* soms als scheldwoord of discriminerend wordt gebruikt. Een woordenboek is een inventaris van woordbetekenissen en taalfeiten.”

Boekdrukker verloor het geding. Van Dale hoefde de pagina niet te vervangen, maar de advocaat van Martinus Nijhoff, de toenmalige uitgever van de grote Van Dale, verklaarde dat in nieuwe uitgaven van het woordenboek tot uitdrukking zou worden gebracht “dat bepaalde gebruiken van het woord *jood* verwerpelijke gebruiken zijn”.

Dat gebeurde inderdaad in 1976. De aanstootgevende voorbeeldzinnen werden geschrapt of vervangen, en bij de betekenis “afzetter, woekeraar”, kwam te staan dat hier werd gezinspeeld “op zekere eigenschappen die vaak aan joden worden toegeschreven”.

Geschiedenis herschrijven

In de jaren daarna nam de druk op uitgeverij Van Dale steeds verder toe om iets aan de ‘joden-samenstellingen’ te veranderen. In 1989 trok de Amster-